

УДК: 321.02:323.326

Політика фінансово-промислових груп в умовах «Євромайдану» та «гібридної війни» в Україні (на прикладі груп «Приват» та СКМ)

С.Г. БРЕХАРЯ

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, м. Київ, Україна

Авторське резюме

У статті досліджується роль фінансово-промислових груп в українській політиці – саме вони контролюють значну частину української економіки, володіють чималими фінансовими та інтелектуальними ресурсами. Вплив ФПГ на політику є значним і майже не дослідженим.

Дослідницький фокус зосереджується на двох представниках великого капіталу – групі «Приват» (Ігор Коломойський) та групі СКМ Ріната Ахметова, які протягом своєї бізнес-історії часто конкурували одна з одною. Метою статті є опис політики вказаних ФПГ та її наслідків в умовах політичної та економічної нестабільності в Україні.

У статті з'ясовується, що прагнення законсервувати ситуацію і зберегти ресурси веде до поступового знецінення, або втрати ресурсів, а готовність брати участь у зміні ситуації з ризиком втрати ресурсів надає нові ресурси і можливості. Навіть якщо ресурсів в цілому стає менше, гравець з активною позицією отримує їх більше, а у гравця з пасивною позицією вони зменшуються.

Ключові слова: олігархія, Фінансово-промислова група, Євромайдан, модель поведінки, гібридна війна, конфлікт.

Politics business groups in «Euromaidan» and «hybrid war» in Ukraine (for example, group «Privat» and SCM)

S.H. BREHARIA

I.F. Kuras institute of political and ethnic studies of the national academy of sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract

This paper examines the importance of financial and industrial groups or «oligarchs» in Ukrainian politics, because they control a significant part of Ukrainian economy, have a major TV channels. Their influence on politics is significant and almost unexplored.

The focus is primarily on the behaviors of big business as the owner of significant financial and intellectual resources with experience out of different situations. Further research focus is concentrated on large capital and only two of its brightest representatives - group «Privat» (Igor Kolomoisky) and group «SCM» (Rinat Akhmetov), who often competed with each other for their business history. The goal of gender policy description will be specified FIG and its consequences in terms of political and economic instability in Ukraine.

In the article it appears that the passive policy and the desire to conserve resources and save situation - leads to a gradual impairment or loss of resources and willingness to participate in changing the situation with the risk of loss of resources provides new resources and opportunities. Active position makes it possible to adapt to new circumstances and to find a new advantageous position, which provides new resources. Even if resources as a whole become less - active position player gets them more than a player with a passive attitude they are reduced.

Keywords: oligarchy, financial and industrial group, Euromaidan, behaviors, hybrid war conflict.

Постановка проблеми. Значимість фінансово-промислових груп чи «олігархів» для української політики дисонує з мірою їх дослідженості вітчизняними політологами. «Олігархи» контролюють значну частину української економіки, володіють основними телевізійними каналами. Їх вплив на політику є чималим і майже не дослідженим. Хоча використання поняття «олігарх», як наукового терміну, А. Колодій обґрунтувала ще в 2001 році, в статті «Олігархи» й «олігархія»: зміст понять та українська політична дійсність» [3], проте більш поширеним є

вживання терміну «фінансово-промислові» чи «фінансово-політичні групи».

Головною причиною відмови від поняття «олігарх» стало те, що воно перейшло з розряду термінологічної до розряду звично-побутової лексики і перетворилося на універсальний ярлик. У результаті науковці намагаються його не вживати, проте і міра дослідження «фінансово-промислових груп» (далі – ФПГ) не є достатньою. Причинами ігнорування цього явища зі сторони дослідників є нетрадиційність такого предмета дослідження на противагу звичним

© С.Г. Брехаря, 2015

політичним партіям, громадянському суспільству та неурядовим організаціям і обмеженість фактологічної бази.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженнями ФПП в Україні займалися А. Колодій, С. Телешун, І. Рейтерович, О. Пасхавер, Л. Верховодова та інші вчені й дослідники. Зокрема, І. Рейтерович є автором найбільшої кількості праць на тему, наприклад, статті «Політичний вимір діяльності ФПП у державах перехідного типу» [9]. Переважно українськими дослідниками аналізуються ФПП, як явище саме по собі, або їх вплив на політику в цілому. Важливий нюанс подібних досліджень – вони не встигають оперативно реагувати на динаміку взаємних відносин ФПП між собою та з державою, оскільки вона залежить від великої кількості чинників – результатів виборів, кадрових призначень у вищих ешелонах влади, придбання та продажу власності, результатів корпоративних конфліктів та судових суперечок тощо, і як наслідок має достатньо мінливий характер.

Наукові дослідження не завжди встигають його фіксувати на момент актуальності, тому зосереджені на більш загальних тенденціях, притаманних усій системі ФПП в країні, наприклад, ніж на окремих її представниках, особливостях чи окремих етапах їх діяльності. Конкретизувати дослідження ФПП можна якщо проводити їх в рамках існуючих теорій та концепцій. Потенційно, найбільш результативними для дослідження цього сегмента політичного життя України можуть бути концепції «захоплення держави» (state capture) чи «зв'язків з урядом» (governmental relations, GR). Теорія «захоплення держави» надає інструменти для описання та пояснення дій ФПП спрямованих на «пошук ренти», вплив на прийняття політичних рішень тощо. Дослідження «зв'язків з урядом» орієнтовані на технологічні аспекти в діяльності ФПП, зокрема використання ними різноманітних інструментів для забезпечення комунікації з державними структурами. Особливо цікавими є особливості GR в Україні в сучасних, складних умовах.

Сьогодні Україна переживає період стрімких перетурбацій, які стали справжнім випробуванням для Української держави, громадянського суспільства та економіки, тому особливої актуальності набувають дослідження політики ФПП у цих складних умовах. Поки що єдиною спробою рефлексії над даним питанням є аналітична розвідка Ю. Романенко «Ахметов і Коломойський: дві стратегії в українській кризі» [11].

Політичні події кінця 2013 – початку 2014 років суттєво змінили плани всього українського великого бізнесу. В результаті анексії Росією Криму на території півострова залишилася власність багатьох українських компаній: філіали та активи банків, «рітейлерів» і мереж автозаправних станцій, підприємства українського

великого капіталу. В результаті війни на Донбасі було розірвано значну частину логістичних зв'язків, у зоні військових дій опинилися заводи «Метінвесту» Ріната Ахметова і Вадима Новинського «Харцизький трубний», «Авдіївський коксохім», «Снаківський металургійний», а також «Алчевський металургійний комбінат», що належить ІСД.

На думку автора, в умовах швидкої зміни світу, інтерес для дослідника представляють насамперед моделі поведінки великого капіталу, як власника значних фінансових і інтелектуальних ресурсів, що має досвід виходу з різних ситуацій. Подальший дослідницький фокус буде зосереджений тільки на великому капіталі і тільки на двох його найяскравіших представниках – групі «Приват» (Ігор Коломойський) та групі «СКМ» Ріната Ахметова, які протягом своєї бізнес-історії часто конкурували одна з одною.

Мета дослідження – опис політики вказаних ФПП та її наслідків в умовах політичної та економічної нестабільності в Україні. Для того, щоб досягти цієї мети, нам необхідно визначитися з ресурсами, що були в розпорядженні кожної з груп, та викликами, на які вони мусили реагувати, змінюючи, відповідно, свою політику по відношенню до ситуації в країні.

Виклад основного матеріалу. Події кінця 2013 – початку 2014 років стали випробуванням і для українського суспільства, і для всіх сегментів українського бізнесу. Революція, анексія Росією Криму, утворення самопроголошених ЛНР і ДНР, гібридна війна і тероризм на Сході України згуртували суспільство, але суттєво дестабілізували економіку країни.

Здавалося, що саме ФПП, український великий капітал є найкраще підготовленим до тієї кризової ситуації, яка спостерігається в Україні протягом останнього року, адже за роки незалежності він перетворився на одного з найважливіших гравців на українському політичному полі, сконцентрував у своїх руках фінансові, інтелектуальні ресурси, а також накопичив стратегічний запас, який міг би бути використаний при настанні несприятливих обставин. Проте в реальності ресурсне забезпечення виявилось не головним фактором.

Найкраще забезпеченими ресурсами були саме групи Коломойського та Ахметова. Для ФПП вважають характерним поєднання політичних, економічних і адміністративних складових, контроль над певними сегментами промисловості через систему політико-адміністративного патронажу, наявність медійного ресурсу.

В обох олігархів високу питому вагу в структурі власності займають промислові активи (феросплавний бізнес у Коломойського, ГЗК і металургійні комбінати у Ахметова), в обох бізнес-імперій є банки та медіа-ресурс (телеканал «1 + 1», холдинг «Главред-медіа», інформ-

агентство УНІАН – у Коломойського; телеканали ТРК «Україна» і «НЛЮ», холдинг «Сьогодні мультимедіа» – у Ахметова) [4-5; 12].

При цьому різниця в моделях поведінки олігархів визначилась ще в період «Євромайдану»: Рінат Ахметов і його компанія виступили з низкою заяв про необхідність припинити кровопролиття. Ігор Коломойський зберіг мовчання, проте канал «1 + 1» найбільш активно серед інших телеканалів висвітлював події Майдану і транслював думки західних політиків та громадських діячів щодо подій, що відбуваються в Україні. Фактично, телеканал стимулював участь громадян у протесті: «плюси» транслювали фільми про боротьбу народів за свою незалежність («Аватар», «Річард Левине серце»), кожному з фільмів передували анонси, що закликають до боротьби за свободу.

Аналіз подальшої поведінки капіталістів дозволяє припустити, що, фактично, в основу реакції олігархів на події ліг формат їх колишньої бізнес-діяльності. Як відомо, Ігор Коломойський – один з найбільш конфліктних представників великого капіталу, девізом бізнес-діяльності якого стало кредо «бізнес – це війна» (конфлікт з Пінчуком за Нікопольський феросплавний завод, конфлікт з Рінатом Ахметовим за Центральний гірничо-збагачувальний комбінат, конфлікт з «Татнафтою» за Кременчуцький нафтопереробний завод). Спільний знаменник бізнес-процесів Ріната Ахметова зовсім інший, його кредо – «бізнес – це домовленості» (один із прикладів цієї стратегії – створення «Інвестиційно-металургійного союзу» для спільного придбання з Віктором Пінчуком металургійного комбінату «Криворіжсталь»).

У березні 2014 р. ситуація, в якій опинилися обидва олігархи, була подібною за трьома вирішальними ознаками: ключові активи обох олігархів розташовані на Сході України; і у Коломойського, і у Ахметова значна частина бізнесу залишилася в анексованому Росією Криму; зміна влади для олігархів означала зміну/ліквідацію звичних схем розподілу ресурсів і переваг.

Разом з тим, необхідно говорити і про суттєві відмінності в бізнес-ситуаціях олігархів. Найважливіші активи Ріната Ахметова – металургійні комбінати ММК ім. Ілліча й «Азовсталь» – знаходяться на території Донецької області, в той час як феросплавний бізнес Коломойського зосереджений у Дніпропетровській і Запорізькій областях. Можна припустити, що багато в чому цей факт і визначив стратегію поведінки олігархів: у настроях населення регіонів, де зосереджений основний бізнес Ахметова і Коломойського, існувала значна різниця. Як свідчать результати дослідження фонду «Демократичні ініціативи», ідею відокремлення Південно-Східних областей від України і приєднання їх до Росії в березні 2014 р. підтримували 26,8% населення Донбасу, у той час як на Сході

в той момент цю ідею підтримували 10,6%, на Півдні – 9,5%. [13].

Необхідно також враховувати, що Донбас був об'єктом тривалого проросійського інформаційного впливу, що спричинило формування проросійських поглядів і настанов його громадян. Так, наприклад, М. Панчук у статті «До питання про ідентифікацію громадян України» звертає увагу на науково-практичну конференцію, що відбулася в жовтні 2012 року в Донецьку. Учасники конференції заявили, що своїм основним завданням вони бачать – «створення «Євразійського Союзу»...», а «Донбас може і повинен стати стартовим майданчиком і опорним регіоном для запуску справжнього євразійського проекту» як «органічна частина Руського миру, епіцентр Новоросії – останнього оплоту та запоруки єдності України й Росії» [7]. Одночасно необхідно говорити про те, що в Донецьку завжди був високий ступінь регіональної ідентичності («Донбас порожняк не жене», «Донбас годує Україну») і події «Євромайдану» не змінили маркери ідентичності у більшості населення краю. У Дніпропетровську ж, навпаки, ці події викликали сплеск національної ідентичності та самосвідомості.

У цих умовах Рінат Ахметов обирає позицію «над конфліктом», в той час як Ігор Коломойський відразу приймає конфліктну парадигму за основу своїх дій і фактично відмовляється від власних активів у Криму. Таким чином, Коломойський, як представник ідеології «бізнес – це конфлікт», фахівець із бізнес-конфліктів і поглинень, першим із представників великого капіталу публічно окреслив коло власних ворогів і союзників, продемонстрував, що в ситуації анексії Криму і «гібридної війни» підтримує державу. Завдяки проактивній моделі поведінки, положення фігури олігарха на шахівниці української політики суттєво змінилося – непублічний бізнесмен вийшов у публічну площину, створив власну зону впливу. Безсумнівно, ставши керівником Дніпропетровської області, Коломойський виграв змагання за регіон, де традиційно конкурують дніпропетровські і донецькі бізнесмени.

Реактивна модель поведінки була обрана Рінатом Ахметовим, який довготривалий час використовував тактику публічних заяв, закликів до мирного врегулювання конфлікту і переговорів на Донбасі, не вдаючись, принаймні публічно, до конкретних дій. Перші дії – створення в Маріуполі добровольчих дружин, до складу яких увійшли співробітники «Метінвесту» і міліції – сталися після трагічних подій у місті 9 травня, коли ситуація тут стала малокерованою і небезпечною. Слід зазначити, що місто Маріуполь вкрай важливе для бізнесу Ріната Ахметова – тут розташовані два металургійні комбінати, власником яких є Ахметов (ММК ім. Ілліча та «Азовсталь») та Маріупольський порт, який на 50% завантажений продукцією групи СКМ

[1]. З промовою до дончан, де Ахметов пояснює економічну недоцільність уходження ДНР або Донбасу до Росії [10], олігарх звернувся після обвинувачень Павла Губарева, який в інтерв'ю «Російській газеті» заявив, що Ахметов – спонсор проросійських сил на Донбасі [6]. У подальшому Ахметов зайняв нішу гуманітарних програм, допомагаючи біженцям, евакуюючи дітей, доставляючи гуманітарну допомогу мирним мешканцям на окуповані території.

Разом з тим нейтральна позиція Ріната Ахметова «над конфліктом» не вберегла його активи від агресії: 25 вересня 2014 р. група невідомих людей захопила офіс «Укртелекому» в Севастополі і встановила контроль над ним. Неможливим стало також вивезення необхідного для теплової генерації енергетичного вугілля із зони АТО, в тому числі і з шахт ДТЕК, що залишилися в зоні непідконтрольній українській владі («Ровенькиантрацит» і «Червонопартизанська», «Свердловантрацит» та інші). В результаті, під загрозою зупинки опинилися енергогенеруючі підприємства, що належать ДТЕКу, а сам енергохолдинг виявився збитковим: за перше півріччя 2014 р. чистий збиток склав більше 7,5 млрд гривень, в той час як за аналогічний період минулого року чистий прибуток складав 1,2 млрд. гривень [2].

Необхідно говорити і про істотну різницю в риторичі обох олігархів: Коломойський в інтерв'ю говорить про країну і про рішення, які спрямовані на її збереження, а Рінат Ахметов у численних зверненнях – про Донбас. Цей факт можна трактувати як зовнішній прояв вибору парадигми ідентичності – загальнодержавної у Коломойського та регіональної у Ахметова.

Таким чином, поява «Євромайдану» дозволила побачити відмінності в політиці «Привату» та «СКМ». Ахметов не виголошував промов з вимогою розігнати протестуючих, проте депутати парламенту, що орієнтуються на нього, голосували за всі законодавчі ініціативи Президента, включно з законами від 16 січня.

Як Ахметов, так і Коломойський не були прямо зацікавленими в поваленні режиму Януковича, проте, якщо перший спрямував свої можливості на підтримання статус-кво, то другий підтримував зміни. Ця відмінність була зумовлена не різницею в позиціях у рамках режиму, яка не була настільки різною, а різницею в оцінці ситуації. В короткочасній перспективі розвитку ситуації стало зрозуміло, що пасивність та консерватизм в умовах зміни балансу сил значно звужує простір для маневру.

Анексія Росією Криму та утворення сепаратистського руху на Сході та Півдні України дозволили чітко побачити відмінності в політиці двох ФПГ, проте ключовим моментом стало навіть не це, а перехід Коломойського до статусу публічної політичної персони. Рінат Ахметов мав публічний статус народного депутата України, проте назвати його публічною персоною було

важко. Коломойський взагалі жодного публічного статусу не мав і тим неочікуваною стала його згода на призначення керівником Дніпропетровської обласної держадміністрації. Причиною кадрового залучення українського олігархату було прагнення використати потенціал великого капіталу з метою уникнення протистоянь в регіонах, задіяти представників великого українського бізнесу – вихідців з регіонів, які, володіючи фінансовими, кадровими, медійними ресурсами, опираючись на трудові колективи підприємств, що їм належать, та особистий авторитет, повинні були стабілізувати ситуацію в регіонах. Згідно із заявами журналістів та експертів, пропонувалося зайняти посаду «губернатора» і Рінату Ахметову, проте він відмовився.

Ахметов наголошував на необхідності мирного розв'язання суперечностей і перемовин, водночас підкреслено дистанціюючись від української влади. 8 квітня він особисто відвідав зібрання прихильників сепаратизму на Жовтневій площі під Донецькою обласною державною адміністрацією і запропонував протестувальникам створити групу для ведення переговорів з МВС України, щоб не допустити штурму захопленої будівлі. Якщо це виглядало як імпульсивний крок, то першою продуманою акцією, яка була проголошена 9 травня, була організація «Народної дружини» з числа працівників металургійних комбінатів міста Маріуполь «Азовсталі» та «Імені Ілліча». Разом з міліцією вони повинні були здійснювати патрулювання вулиць міста і забезпечувати дотримання правопорядку. Згодом, 13 червня, місто під контроль взяли українські військові.

Вже 19 травня 2014 р. Рінат Ахметов виступив з екстреною заявою на телеканалі «Україна» і в категоричній формі висловив свій протест проти сепаратизму і тероризму. Акцентуючи увагу на тому, що члени так званого угруповання ДНР не є жителями Донецька, а є найманцями, які прагнуть зруйнувати інфраструктуру міста, він повідомив, що вони «здійснюють геноцид донецчан» і закликав своїх робочих та мешканців регіону до участі в акції «Голос Донбасу» за мир у регіоні й проти зброї». Акція полягала в тому, що о 12 годині вмикалися гудки на підприємствах, а автомобілісти виражали свій протест за допомогою клаксонів. У липні Ахметов із заявами про те, що «не можна бомбити Донбас» знову з'явився на українському телебаченні і в чергове закликав сепаратистів і уряд України провести переговори. Між тим, сам Ахметов не бере участі в переговорах з сепаратистами. Згодом Ахметов організував системну допомогу біженцям та відправку конвоїв з продовольством і медикаментами на територію, що знаходяться під контролем ДНР та ЛНР.

Якщо Ахметов намагався будувати політику компромісу, то Коломойський – прихильник політики конфлікту. Як і в ситуації з «Євромайданом», «Приват» не вірив у можливість збе-

реження статус-кво, очевидно виходячи з припущення, що в разі розвитку сепаратистських настроїв, інспірованих з Росії, є ризик втрати більшості українських активів групи, тому було обрано конфліктний варіант розвитку подій. Коломойський посів посаду голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації, було оголошено винагороду за пійманих російських диверсантів, створені добровольчі батальйони, анонсовано будівництво «Стіни» на кордоні з Росією. В підсумку група «Приват» втратила свій бізнес у Криму, Росії та на Донбасі, але наросила свій вплив в Україні.

Висновки. Первинна перевага Ахметова в ресурсах виявилася не такою важливою в умовах нестабільності та руйнації попереднього балансу сил, як наявність волі до дій та готовності до конфліктів. З'ясувалося, що пасивна політика та прагнення законсервувати ситуацію і зберегти ресурси – веде до поступового знецінення або втрати ресурсів, а готовність брати участь в зміні ситуації з ризиком втрати ресурсів надає нові ресурси і можливості. Активна позиція дає можливість пристосовуватися до нових обставин і шукати нову вигідну позицію, яка дає нові ресурси. Навіть якщо ресурсів в цілому стає менше, гравець з активною позицією отримує їх більше, а у гравця з пасивною позицією вони зменшуються.

«СКМ» намагалися уникати ризику і зберег-

ти статус-кво та всі свої ресурси, «Приват» в зміні статус-кво вбачає не проблему, а можливість, не прагне захистити усі свої ресурси, розраховуючи компенсувати втрати за рахунок зміцнення своїх позицій та зростання впливу в рамках України.

Зміцнення позицій досягається за рахунок встановлення або посилення контролю в частині областей України за допомогою відповідних кадрових призначень, створенні добровольчих батальйонів. Ризик, на який пішла група «Приват», сьогодні виглядає цілком виправданим зі стратегічної точки зору. Важливим здобутком такої політики є також формування іміджу олігарха-патріота у Коломойського та публічна легалізація групи в цілому в суспільній думці, яка за швидкістю і масштабом дій перевершує будь-які інші, легалізує усі активи групи, надає її представникам публічний капітал достатній для успішної участі в парламентських виборах.

Головним чином відмінність політики, застосованої ФПГ «Приват» та «СКМ» щодо реагування на виклики, сформовані в умовах «Євромайдану» та «гібридної війни» в Україні, можна описати за допомогою ряду дихотомій: компроміс versus конфлікт, дистанціювання versus участь/інтеграція, збереження статус-кво versus участь у формуванні нового статус-кво, намагання зберегти усі ресурси versus готовність взяти участь в їх перерозподілі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Група СКМ визнана найбільшим вантажовідправником України в 2013 році – підсумки Національного морського рейтингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/uk/media-centre/news/view/1503/> – Заголовок з екрана.
2. ДТЭК Ахметова за полгода получил убыток 7,6 миллиарда гривен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.ua/news/1378842-dtek-ahmetova-za-polgoda-poluchil-ubytok-76-mlrd-griven>.
3. Колодій А. «Олігархи» й «олігархія»: зміст понять та українська політична дійсність [Текст] / Антоніна Колодій // Наукові записки НаУКМА. Сер. Політичні науки. – 2001. – Вип. 19. – С. 31-35.
4. Коломойский купил долю Третьякова в совместном медиа-холдинге [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/ukraine/kolomojskij-kupil-dolju-tretjakova-v-covmectnom-media-khold-inhe.html>. – Заголовок з екрана.
5. Медиа группа Украина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/ru/media-centre/press-kit/fact-lists/media-group-ukraina>. – Заголовок з екрана.
6. Наряд мученика примерять не хочу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2014/05/12/gubarev.html>. – Заголовок з екрана.
7. Панчук М.І. До питання про ідентифікацію громадян України [Текст] / М.І. Панчук // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – 2013. – № 5 (67). – С. 13-31.
8. Рейтерович І.В. Особливості функціонування фінансово-політичних груп інтересів у системі публічної політики [Електронний ресурс] / І.В. Рейтерович // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – № 5. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua>. – Заголовок з екрана.
9. Рейтерович І. Політичний вимір діяльності ФПГ у державах перехідного типу [Текст] / І. Рейтерович // Політичний менеджмент. – 2005. – № 1 (10). – С. 70-77.
10. Рінат Ахметов: щасливий Донбас у єдиній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/uk/media-centre/news/view/1542/> – Заголовок з екрана.
11. Романенко Ю. Ахметов и Коломойский: две стратегии в украинском кризисе [Електронний ресурс] / Юрий Романенко. – Режим доступу: glavcom.ua/articles/22640.html. – Заголовок з екрана.
12. СМЕ продає українські активи Коломойському [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/314690-sme-prodaet-ukrainskie-aktivyi-kolomoyskomu.html>. – Заголовок з екрана.
13. Чи властиві українцям настрої сепаратизму – загальнонаціональне опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dif.org.ua/ua/polls/2014_polls/chi-vlastivi-ukraincjam-nastroi-separatizmu_.html.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2015

REFERENCES:

1. Hrupa SKM vyznana naybil'shym vantazhovidpravnykom Ukrayiny v 2013 rotsi – pidsumky Natsional'noho mors'koho reytnu (The Group is recognized as the largest shipper of Ukraine in 2013). Mode of access: <http://www.scm.com.ua/uk/media-centre/news/view/1503/>
2. DTEK Ahmetova za polgoda poluchil ubytok 7,6 milliarda griven (DTEK Akhmetov six months was a loss of 7.6 billion hryvnia). Mode of access: <http://forbes.ua/news/1378842-dtek-ahmetova-za-polgoda-poluchil-ubytok-76-mlrd-griven>
3. Kolodiy A. «Oliharkhy» y «oliharkhiya»: zmist ponyat' ta ukrayins'ka politychna diysnist' («Oligarchs» and «oligarchy», and the meaning of Ukrainian political reality). *Naukovi zapysky NaUKMA. Ser. Politychni nauky*. 2001. Vyp. 19. P. 31-35
4. Kolomoyskiy kupil dolyu Tretyakova v sovmetnom media-holdinge (Kolomoisky bought a stake in the joint Tretyakov media holding). Mode of access: <http://www.segodnya.ua/ukraine/kolomojskij-kupil-dolju-tretjako-va-v-ovmetnom-media-kholdinhe.html>
5. Media gruppa Ukraina (Media Group Ukraine). Mode of access: <http://www.scm.com.ua/ru/media-centre/press-kit/fact-lists/media-group-ukraina>
6. Naryad muchenika primeryat ne hochu (Attire martyr do not want to try). Mode of access: <http://www.rg.ru/2014/05/12/gubarev.html>
7. Panchuk M.I. Do pytannya pro identyfikatsiyu hromadyan Ukrayiny (On the identification of citizens of Ukraine). *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I.F.Kurasa NAN Ukrayiny*. 2013. № 5 (67). P. 13-31.
8. Reyterovych I.V. Osoblyvosti funktsionuvannya finansovo-politychnykh hrup interesiv u systemi publichnoyi polityky (Features of the functioning of financial and political interest groups in the public policy). *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. 2011. № 5. Mode of access: <http://www.dy.nayka.com.ua>
9. Reyterovych I. Politychnyy vymir diyal'nosti FPH u derzhavakh perekhidnoho typu (The political dimension of the FIG in countries in transition). *Politychnyy menedzhment*. 2005. № 1 (10). P. 70-77.
10. Rinat Akhmetov: shchaslyvyy Donbas u yedyniy Ukrayini (Rinat Akhmetov: happy Donbass single Ukraine). Mode of access: <http://www.scm.com.ua/uk/media-centre/news/view/1542/>
11. Romanenko Yu. Ahmetov i Kolomoyskiy: dve strategii v ukrainskom krizise (Akhmetov, and Kolomoisky: two strategies in the Ukrainian crisis). Mode of access: glavcom.ua/articles/22640.html
12. SME prodaet ukrainskie aktivyi Kolomoyskomu (CME sells Ukrainian assets Kolomoisky). Mode of access: <http://www.unian.net/politics/314690-sme-prodaet-ukrainskie-aktivyi-kolomoyskomu.html>
13. Chy vlastyvi ukraintsyam nastroyi separatyzmu – zahal'nonatsional'ne opytuvannya (Do peculiar mood Ukrainian separatism - a national survey). Mode of access: http://dif.org.ua/ua/polls/2014_polls/chi-vlastivi-ukraincjam-nastroi-separatizmu_.html

Брехаря Світлана Григорівна – кандидат політичних наук

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України

Адреса: 01011, Київ-11, вул. Кутузова, 8

Breharia Svitlana Hryhorivna – PhD in political science

I.F. Kuras institute of political and ethnic studies of the national academy of sciences of Ukraine

Address: 8, Kutuzova Str., Kyiv, 01011